

Ortaöğretim Öğrencilerinin Karar Alma Mekanizmalarına Katılımlarının Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi *

Tuba Acar Erdol ¹

Öz

Bu araştırmada, ortaöğretim okullarındaki karar alma mekanizmalarına katılımında kız ve erkek öğrencilerin dağılımı ve bu dağılıma yol açan nedenlerde toplumsal cinsiyetin etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada karma yöntem desenlerinden 'sıralı açıklayıcı desen' kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma gruplarını 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Türkiye'de bir il merkezinde bulunan karma eğitim yapan ortaöğretim kurumlarındaki öğrenciler oluşturmuştur. Nicel verilerin toplanmasında 'Karar Alma Mekanizmaları Formu' kullanılmış ve bu formdan elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistiklerden frekans ve yüzde kullanılmıştır. Nitel verilerin toplanması amacıyla 'Seçilen Anketi' ve 'Seçmen Anketi' geliştirilmiştir. Bu anketlerden elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; öğrencilerin karar alma mekanizmalarına katılmada yeterli isteğe sahip olmadıkları, hem aday olmada hem de başkan/yardımcı/temsilci olmada kız öğrenci sayılarının daha az olduğu, karar alma mekanizmalarında temsil düzeyi arttıkça kız öğrenci oranlarının azaldığı ve okullarda temsilci belirlenmesinde demokratik seçim ilkelerine uymada sorunlar yaşandığı tespit edilmiştir. Araştırmanın nitel sonuçları incelendiğinde; öğrencilerin temsilci olma amaçları demokratik değerlerle örtüşmemektedir. Erkek öğrenciler hemcinslerini tercih etme eğilimindedirler. Kız öğrenciler hem aday olma hem de görevlerini yapma sürecinde cinsiyetlerinden dolayı olumsuzluk yaşamaktadırlar. Çoğunlukla kız öğrenciler olmak üzere öğrenciler, propaganda yapmamakta ve demokratik propaganda yöntemlerini kullanmamaktadırlar. Öğrenciler, kadınların karar alma mekanizmalarına katılımı konusunda toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına sahiptirler. Kız öğrenciler seçimlerde hemcinslerini destekleyerek ataerkil düşünce yapısını yıkmayı amaçlamaktadırlar.

Anahtar Kelimeler

Toplumsal cinsiyet
Siyasal katılım
Öğrenci katılımı
Karar alma
Ortaöğretim
Okul öğrenci meclisleri
Okul seçimleri

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 28.11.2017

Kabul Tarihi: 16.07.2018

Elektronik Yayın Tarihi: 23.10.2018

DOI: 10.15390/EB.2018.7645

* Bu makale 5. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim kongresinde sunulan bildirinin genişletilmiş sürümüdür.

¹ Ordu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Türkiye, redmond24@hotmail.com

Giriş

Yüzyıllar boyunca bazı insanların üstün olduğuna ve liderliği ellerinde tutmaları gerektiğine inanılmıştır. Krala, imparatora, firavuna, derebeyine ve padişaha itaat edilmiştir. Zamanla yönetimde doğuştan gelen bu üstünlük değişmiştir. Çağdaş toplumlarda doğal bir üstünlük durumu olmadığına, bütün insanların aynı haklara sahip olduklarına inanılmış ancak genellikle kadınlar bu değişimin dışında tutulmuştur.

Kadınların karar alma ve yönetsel pozisyonlardan dışlanmaları hem demokrasi hem de toplumsal cinsiyet konu alanları içerisinde, her ikisi de keyfi iktidara karşı çıktığı için tartışılmaktadır (Phillips, 2015). Toplumsal cinsiyet, kadın ya da erkek olmaya toplumun ve kültürün yüklediği anlamlar ve beklentilerdir (Dökmen, 2014). Kadınlığın toplumsal bir kurgu olduğunun anlaşılmasıyla, toplumsal cinsiyet ile cinsiyet kavramları ayrıştırılmıştır (Çakır, 2007). Cinsiyet beden biyolojik, fiziksel farklarını nitelerken, toplumsal cinsiyet kadınlıkla erkek arasındaki psikolojik, toplumsal ve kültürel farkları nitelemektedir (Giddens, 2000). Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları (toplum tarafından kadın ve erkek olmaya yüklenen anlamlar) ve toplumsal cinsiyet rolleri (kadın ve erkeğe yüklenen sorumluluklar) nedeniyle, kadınların ev işleriyle ilgilenmesi ve çocuk bakması beklenirken, erkeklerin dışarıda çalışması, eve ekmek getirmesi ve ailenin korunmasından sorumlu olması beklenmektedir. Ailede son sözü söyleme, iş yaşamında yönetici pozisyonlarda görev alma ve toplumsal yaşamda siyasette yer alma erkeklerin karar alma mekanizmalarında kadınlardan daha üstün görüldüğünü göstermektedir. Karar alma mekanizmalarında katılımı kadın erkek arasında görülen fark cinsiyet eşitsizliğinin en belirgin göstergelerinden biridir.

Demokrasi ise, bir arada yaşama değerlerinin oluşumuna her bireyin eşit bir şekilde katıldığı bir yaşam biçimidir. İnsanların bireysel davranması, toplumu ilgilendiren sorunlara katılmamaları demokrasiyi tehlikeye düşürmektedir (Soule, 2001). Demokrasiyi, demokratikleştirmenin koşulu siyasal katılımın artırılmasıdır (Doğanay, Çuhadar ve Sarı, 2007). Siyasal katılım, bürokrasi ve siyasal karar alma süreçlerini etkilemek amacıyla girişilen yasal davranışlardır (Çukurçayır, 2006). Oy verme, siyasi tartışmalara ve seçim kampanyalarına katılma, bir parti etkinliğini ziyaret etme veya para bağışlama, yerel problemleri çözmek için örgütlenme, dilekçe verme, miting ve gösterilere katılma, sivil toplum kuruluşlarında yer alma, propaganda çalışmalarına katılma gibi eylemler başlıca siyasal katılma göstergeleridir (Çukurçayır, 2006; Doğanay vd., 2007).

Katılım gösteren demokratik bireylerin yetişmesi *ailede*, *toplum hayatında* ve *okulda* bireylerin karar alma süreçlerine katılmaları ile mümkün olabilir (Kim, Flanagan ve Pykett, 2015; Torney-Purta, 2002a). Aile, bireylerin, politik yönelimlerini ve karar alma süreçlerine katılım ilişkilerini geliştiren başlıca sosyalleşme ortamıdır (Kim vd., 2015). Araştırmalardan elde edilen sonuçlar; *ailede* önemli konularda erkeklerin, daha az önemli konularda ise kadınların karar verdiğini göstermektedir (Erbil ve Pasinoğlu, 2004). Ayrıca genç ve yüksek eğitim düzeyine sahip kadınların aile içi karar vermede daha etkin oldukları tespit edilmiştir (Çimen, 2012; Erbil ve Pasinoğlu, 2004). Ailede görülen kadının karar alma durumlarına düşük katılım düzeyi, *diğer toplumsal kurumlarda* da benzer şekilde devam etmektedir. 2016 yılı Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu sonuçlarına göre, Türkiye 'siyasi güçlenmede' 144 ülke içerisinde 113. sırada yer almıştır (WEF, 2016). Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki kadın milletvekili oranı yüzde 14,57'dir (TBMM, 2017a). Kabinedeki kadın bakan oranı ise yüzde 7,4'tür (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, 2017). 2014 Yerel Seçimi sonucunda kadınların oranı belediye başkanlığında yüzde 2,9, belediye meclis üyeliğinde ise yüzde 10,7 düzeyindedir (TÜİK, 2016). 2017 yılı verilerine göre Türkiye'de 86 siyasi partiden dokuzunun genel başkanı kadın, birinin ise eş başkanı kadındır (Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 2017). Oysa kadınların nüfusun yarısını oluşturdukları düşünüldüğünde, ideal temsil düzeyinin yüzde 50 olması hedeflenmelidir. Ancak yukarıda belirtilen oranlar kadınların karar alma mekanizmalarında simgesel düzeyde yer aldıklarını ve ideal düzeyin çok gerisinde kaldıklarını göstermektedir.

Dewey'e (1996) göre demokrasi, okul ve sınıflarda demokrasinin, günlük yaşamla ilişkilendirildiği uygulamalara yer verilmesiyle öğrenilir. Demokrasinin pek çok uygulama alanı olmakla birlikte en çok bilinen ve tercih edilen uygulama alanı oy vermedir (Doğanay vd., 2007). Öğrenciler aday olarak ve/veya oy vererek demokrasinin gereği olan siyasi katılımı yaparak-yaşayarak öğrenirler (Yanıklar ve Eryıldırım, 2004; Torney-Purta, 2002a).

Oy verme, aday olma, seçim çalışmalarına katılma gibi siyasi sistem içinde sürdürülen alışkanlıkların gelişimi, ergenlik döneminde, bireylerin yer aldıkları toplumsal kurumlardaki siyasetle ilgili etkinliklere katılma durumları ile açıklanabilir (Flanagan, 2003). Ergenlik dönemi, bireylerin dünya görüşlerinin, değerlerinin ve politik yönelimlerinin şekillendiği ve politik sosyalizasyonun en hızlı olduğu dönemdir (Amna, Ekström, Kerr ve Stattin, 2009). Ergenler, gelecekteki demokrasinin değişim göstergeleridir (Syvertsen, Wray-Lake, Flanagan, Osgood ve Briddell, 2011). Ergenlik döneminin büyük bölümü eğitim sistemi içinde ortaöğretim düzeyine karşılık gelmektedir. Yukarıda belirtilen açıklamalara dayanarak, ergenlerin, okuldaki siyasi etkinliklere katılmaları, geleceğin demokrasi uygulamaları hakkında fikir verme önemine sahiptir. Bu nedenle, bu çalışmada okulda politik katılım türlerinden ortaöğretim kurumlarında yapılan Sınıf başkanlığı ve Okul Öğrenci Meclisi Başkanlığı seçimi ele alınmıştır. Bu iki seçimde öğrenciler seçen ve seçilen olarak yer almaktadır.

Öğrencilerde seçme ve seçilmeye yönelik farkındalık geliştirilmesi okuldaki seçim işlemlerinin düzenli ve amaca uygun bir şekilde yapılmasına bağlıdır (Gömlüksüz ve Cüro, 2011). Araştırmalar öğrencilerin okulda demokratik seçim ortamlarına katılmalarının, yetişkinlik dönemlerinde siyasi katılım durumlarında belirleyici olduğunu göstermektedir (Flanagan, 2003; Flanagan ve Levine, 2010; Niemi ve Junn, 2005; Print, 2007; Saha ve Print, 2010; Saha, Print ve Edwards, 2005; Torney-Purta, 2002a; Torney-Purta, 2002b; Torney-Purta, Lehman, Oswald ve Schulz, 2001). Saha ve Print'in (2010) yaptıkları araştırmada, okul seçimlerinde oy kullanan öğrencilerin, yetişkin olduklarında kendilerini oy kullanmaya hazır hissettikleri, politika konusundaki bilgilerinde artış olduğu, siyaset yapmaya yönelik mitinglere katılma, slogan hazırlama gibi bazı becerilerinin geliştiği görülmüştür. Torney-Purta (2002a) tarafından yapılan araştırmada da, okullarda seçimlerde oy vermenin, gençlerin gelecek yaşamlarında oy vermeye istek duymalarında etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Okuldaki karar alma mekanizmalarında yer alma, öğrencilere pek çok açıdan olumlu katkılar sağlamaktadır. Lise yıllarında karar alma mekanizmalarında yer alan öğrencilerin, yetişkinlik dönemlerinde politikaya aktif katılım gösterdikleri görülmüştür (Verba, Schlozman ve Brady, 1995). Karar alma mekanizmalarında yer alan öğrencilerde disiplin sorunlarının ve madde bağımlılığının azaldığı, liderlik becerilerinin geliştiği ve akademik başarılarının arttığı belirlenmiştir (Apple ve Beane, 2016; Kirlin, 2002; Marsh ve Kleitman, 2002; Mnubi, 2017). Bu öğrencilerin, sorumluluk alma, etkili iletişim kurma, müzakere etme, organizasyon, işbirliği içinde çalışma, farklı görüşlere saygı duyma, problem çözme, uzlaşma gibi yaşam becerilerinde; özsaygı, özgüven gibi duyuşsal özelliklerinde ve sosyal statülerinde gelişme gözlenmiş, demokratik süreçlerin işlemesine yönelik farkındalık kazandıkları tespit edilmiştir (Mager ve Nowak, 2012; Marriott, 2004).

Okulda karar alma mekanizmalarda yer alma, kız öğrenciler için daha önemlidir. Tanzanya'da yapılan bir araştırmada, kız öğrencilerin okulu bırakma ve erken yaşta hamile kalma gibi sorunlarla karşılaştığı bölgelerde, okul konseylerinde yer almanın bu tür sorunları azalttığı gözlenmiştir. Özellikle kız öğrenciler başta olmak üzere öğrencilerin, kendi haklarına ve ilgilerine yönelik konularda yüksek sesle konuşma durumları artmıştır (Mnubi, 2017). Ancak okuldaki bazı cinsiyet temelli ayrımcı uygulamalar kızların cesaretlerini kırmakta, kendilerini ifade etmelerine ve karar alma mekanizmalarına katılmalarına engel olmaktadır (Apple ve Buras, 2006'dan aktaran Apple ve Beane, 2016; Duffy, Warren ve Walsh, 2001; Esen, 2013). Oysa gelecekte karar alma mekanizmalarında cinsiyet açısından dengeli bir dağılımın olmasında; kızların, eğitim yaşamlarında siyaset için gerekli olan becerileri kazanmaları önem taşımaktadır. Flanagan ve Levine'in (2010) yaptıkları araştırmada, eğitim yaşamlarında siyasal katılımına yönelik yeterli fırsatın ve teşvikin sağlanmadığı bireylerin, genç yetişkinlik dönemlerinde düşük siyasal katılım gösterdikleri tespit edilmiştir. İletişim, organizasyon, hitabet ve liderlik gibi siyaset için gerekli becerilerin gelişmesinde okul ortamında karar alma

mekanizmalarına katılma olanağı bulamayan kadınlar daha dezavantajlı bir konumda bulunmaktadırlar. Her ne kadar becerilerin temelleri ailede atılsa da bu tür beceriler eğitim ortamında yeniden şekillenmekte, gelişmekte ya da gerilemektedir (Ayata, 2011). Kadınların karar alma mekanizmalarına etkin katılabilmeleri ve gerekli becerileri eğitim yaşantıları yoluyla geliştirip temsillerini arttırabilmeleri için, kız öğrencilerin okul yaşamlarında karar alma mekanizmalarına katılımı büyük önem taşımaktadır. Ayrıca kız öğrencilerin, yaşamlarının diğer alanlarda da savunma yapmalarını desteklemek için okullarda karar alma mekanizmalarında yer almaları önem taşımaktadır (Parker ve Leithwood, 2000; Veuglers ve Kat, 2003).

Alan yazın incelendiğinde; öğrencilerin okullardaki karara katılım durumlarını inceleyen (Mager ve Nowak, 2012; Özcan ve Şeren, 2014); öğrenci meclislerini ele alan (Biçer, 2007; Ceylan-Uyanık, 2009; Doğan, 2008; Emir ve Kaya, 2004; Gömleksiz, Kan ve Cüro, 2010; Güven, Çam ve Sever, 2013; Kıncal ve Uygun, 2006; Özdemir, 2009; Tezgel, 2006); okul konseyleri, okul başkanları ve okul seçimini konu alan (Alderson, 2000; Kabugi ve Tanui, 2014; Marriott, 2004; Mpofu, 2003; Saha ve Print, 2010) araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Mnubi (2017) toplumsal cinsiyete duyarlı şekilde oluşturulmuş okul konseyinin etkilerine değinmiş ancak bu sürecin nasıl oluşturulduğuna ve bu süreçte kız ve erkek öğrencilere yönelik desteklere ilişkin yeterli bilgi vermemiştir. Okullarda karar alma mekanizmalarına katılım durumlarını inceleyen araştırmalarda (Combat, 2014; Fuller, 2017; Kamara, 2017; Liang ve Peter-Hawkings, 2017; Nichols ve Nichols, 2014; Weiner ve Burton, 2016) ise okul yöneticileri boyutu incelenmiş ancak öğrencilerin karar alma mekanizmalarına katılım durumlarını toplumsal cinsiyet açısından inceleyen bir araştırmaya alan yazında ulaşılamamıştır. Bu sebepten dolayı yakın bir zamanda (18 yaşlarında) seçme ve seçilme haklarına sahip olacak ortaöğretim öğrencilerinin karar alma mekanizmalarındaki temsil durumları toplumsal cinsiyete göre incelenmiştir. Bu araştırma alan yazındaki bu boşluğu doldurması açısından önem taşımaktadır. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) 2008-2013 Ulusal Eylem Planı'nda yetki ve karar alma süreçlerine hazırlamak üzere, eğitimde kız öğrencilerin, özellikle sınıf başkanlığı, okul temsilciliği gibi görevlerde yer almalarına yönelik teşvik edilmeleri gerektiğini belirtmiştir (KSGM, 2008). Bu araştırma bu teşvikin ne derece etkili olduğunu ortaya koyması açısından da önem taşımaktadır. Ayrıca bu araştırma; seçimlerin demokratik yollarla yapılıp yapılmadığını ortaya koyması; sınıf başkanlığı ve okul öğrenci meclisi başkanlığı gibi karar alma mekanizmalarına yönelik yapılan seçimlerde toplumsal cinsiyet duyarlılığının gösterilip gösterilmediğinin tespit edilmesi; kız ve erkek öğrencilerin aday olma ve seçilme oranlarını belirlemesi ve bu duruma yol açan nedenlerin derinlemesine incelemesi açısından önem taşımaktadır.

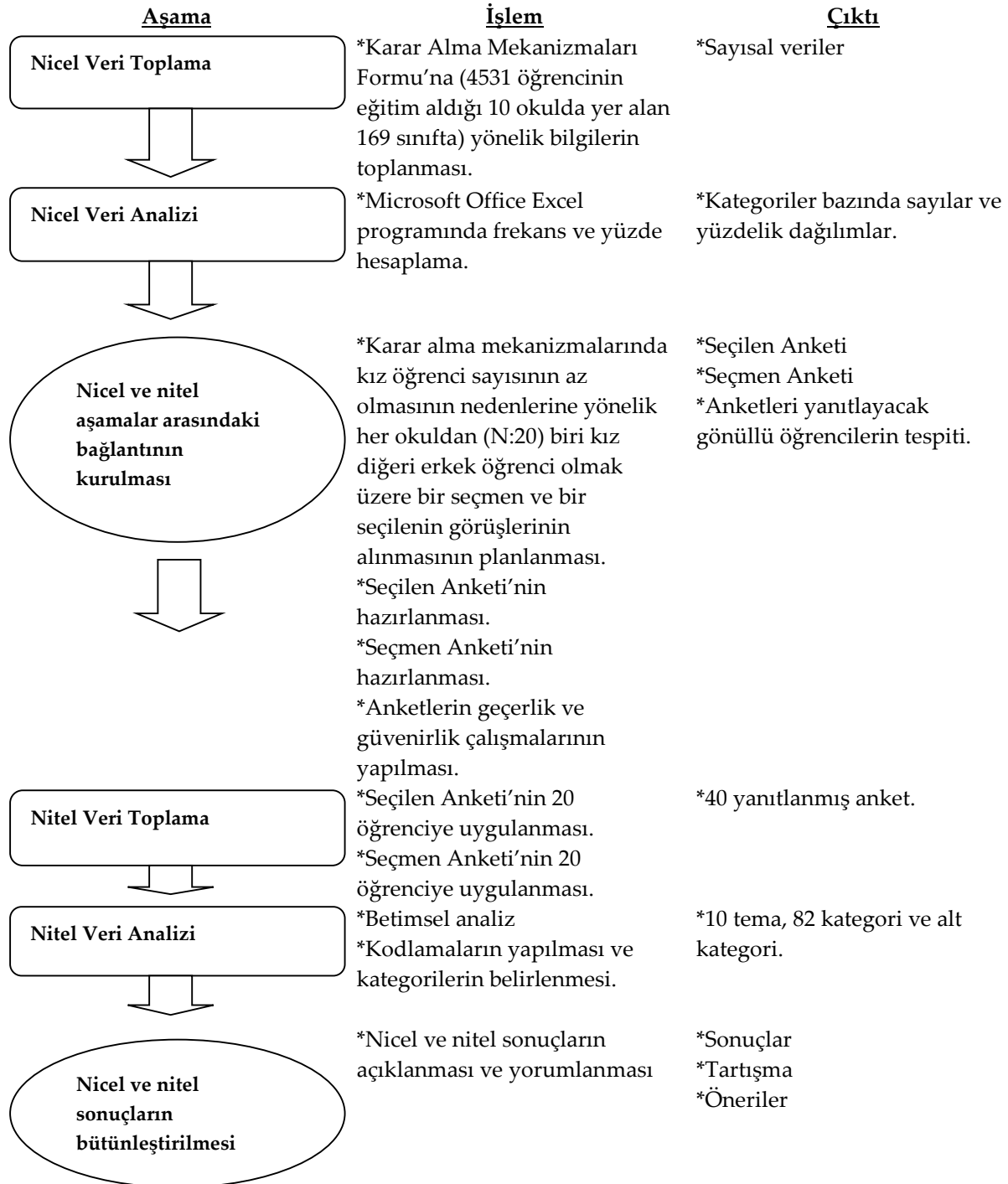
Bu araştırmanın amacı, bir il merkezinde karma eğitim yapan devlet liselerinde karar alma mekanizmalarına katılımın toplumsal cinsiyet açısından incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Okullarda demokratik süreçlere katılım düzeyleri nasıldır?
2. Cinsiyete göre; karar alma mekanizmalarına yönelik adaylık dağılımı nasıldır?
3. Cinsiyete göre; karar alma mekanizmalarına katılımın dağılımı nasıldır?
4. Seçilen öğrencilerin (sınıf başkanı/şube öğrenci temsilcisi/okul öğrenci meclisi başkanı) seçim sürecinde toplumsal cinsiyetin etkisine yönelik görüşleri nelerdir?
5. Seçen öğrencilerin seçim sürecinde toplumsal cinsiyetin etkisine yönelik görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırma sorularına kapsamlı yanıtlar bulabilmek için, yöntem çeşitlenmesine gidilerek karma yöntem kullanılmıştır. Öncelikle karma eğitim yapan liselerdeki mevcut durum nicel yöntem kullanılarak belirlenmiş, ardından ortaya çıkan durumun nedenleri nitel yöntem kullanılarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Böylece araştırmada sıralı açıklayıcı desen kullanılmıştır. Bu desenin araştırma içinde kullanımına Şekil 1’de yer verilmiştir.

Şekil 1. Araştırmada İzlenen Aşamalar

Araştırmanın ilk üç sorusuna yanıt aramada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel yöntemle ulaşılan sonuçların nedenlerin belirlenmesi sürecinde- Şekil 1’de ayrıntıları verilen- nitel yöntem kullanılmıştır. Nitel yöntem toplumsal cinsiyet gibi sosyo-kültürel konularda ve bu konulara ilişkin sorunlar ile bu sorunlara neden olan faktörlerin belirlenmesinde araştırmacılara zengin ve derinlemesine bilgi sağlamaktadır (Baş-Collins ve Yıldırım, 2000). Araştırmanın katılımcılarına, veri toplama araçlarına ve verilerin analizine yönelik açıklamalara başlıklar halinde aşağıda yer verilmiştir.

Araştırma Katılımcıları

Araştırma, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında İç Anadolu Bölgesi’nde bir il merkezinde yer alan karma eğitim yapan ortaöğretim düzeyindeki 10 devlet okulunda gerçekleştirilmiştir. Bu okullar, Anadolu Lisesi (n=4), Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (n=3), Fen Lisesi (n=1), Sosyal Bilimler Lisesi (n=1) ve İmam Hatip Lisesidir (n=1). Araştırma kapsamında yer alan okullarda 2457 kız, 2074 erkek olmak üzere toplam 4531 öğrenci yer almaktadır.

Araştırma üç çalışma grubu üzerinde gerçekleştirilmiştir. Birinci çalışma grubunu 10 okulda yer alan 169 sınıf oluşturmuştur. Kız veya erkek öğrencilerin olmadığı ya da sınıf başkanlığının sırayla yapıldığı sınıflar araştırmaya dâhil edilmemiştir. İkinci çalışma grubunu, bu okulların her birinden biri kız, diğeri erkek olmak üzere gönüllülük esasına göre belirlenen ‘seçilen (sınıf başkanı, şube öğrenci temsilcisi, okul öğrenci meclisi başkanı)’ 20 öğrenci oluşturmuştur. Üçüncü çalışma grubunu, aynı okulların her birinden gönüllülük esasına göre belirlenen biri kız, diğeri erkek öğrenci olmak üzere 2016-2017 eğitim öğretim yılındaki sınıf başkanlığı seçimlerinde oy kullanan 20 ‘seçmen’ oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Karar Alma Mekanizmalarına Katılım Formu: Nicel verilerin toplanması amacıyla geliştirilen formda, sınıflarda yer alan kız ve erkek öğrenci sayılarına, başkanın, başkan yardımcısının, şube öğrenci temsilcisinin cinsiyetlerine, bu temsilcilerin belirlenme yöntemlerine ve aday olan öğrencilerin cinsiyetlerine ilişkin bilgilere odaklanılmıştır. Bu forma yönelik veriler araştırmacı tarafından, veri toplanan okuldaki müdür yardımcısının eşliğinde, rehberlik saatinde, 169 sınıf ziyaret edilerek, sınıf rehber öğretmeni ve öğrencilerin verdikleri bilgiler doğrultusunda elde edilmiştir.

Seçilen Anketi: Açık uçlu sorulardan oluşan ankette yedi soru bulunmaktadır. Bu sorularda, öğrencilerin, başkan/temsilci olma amaçlarına; başkanlık/temsilcilik için uygun olduğunu düşündükleri özelliklerine, adaylık sürecinde ne tür destekler aldıklarına, aday olmalarında cinsiyetlerinin etkisine; başkanlık/temsilcilik sürecinde karşılaştıkları cinsiyet temelli sorunlara ve kadınların karar alma mekanizmalarında yer almalarına yönelik düşüncelerine odaklanılmıştır. Bu anket araştırma kapsamındaki her okuldan biri sınıf başkanı, diğeri sınıf öğrenci temsilcisi olmak üzere iki öğrenciye, toplamda 20 öğrenciye uygulanmıştır.

Seçmen Anketi: Ankette yer alan üç soru ile öğrencilerin, oylarını verdikleri kişilerin cinsiyetlerine, oy verme gerekçelerine; oy verdikleri kişinin başkanlık için uygun olduğunu düşündükleri özelliklerine ve kadınların karar alma mekanizmalarına katılımları konusunda düşüncelerine odaklanılmıştır. Bu anket de her okuldan iki öğrenciye olmak üzere toplam 20 öğrenciye uygulanmıştır.

Anketlerin geçerliği için, üç veri toplama aracı da toplumsal cinsiyet alanında üç, program geliştirme ve ölçme ve değerlendirme alanlarında birer olmak üzere beş uzmanın görüşüne sunulmuştur. Seçilen Anketine yönelik pilot uygulama dört öğrenci (biri kız biri erkek olmak üzere iki sınıf başkanı ve iki şube öğrenci temsilcisi) ve Seçmen Anketine yönelik pilot uygulama dört öğrenci (2016-2017 sınıf başkanlığı seçiminde oy kullanmış iki kız, iki erkek öğrenci) ile yapılmıştır. Uzman görüşleri ve pilot uygulamalar sonucunda anketlerde gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Verilerin Analizi

'Karar Alma Mekanizmalarına Katılım Formu'na yönelik verilerin analizinde betimsel istatistiklerden 'frekans' ve 'yüzde' kullanılmış ve çizelgeler yoluyla sunulmuştur. 'Seçilen Anketi' ve 'Seçmen Anketi'ne yönelik verilerin analizinde ise betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analizin yapılmasında şu aşamalar izlenmiştir: (i) İki veri toplama aracındaki sorular tema olarak belirlenmiş, kodlamaların bu temalar altında yapılması planlanmıştır. (ii) Veriler bir defa genel hatlarıyla bir defa da detaylı olmak üzere iki defa okunmuş ve ortaya çıkabilecek kategoriler not alınmıştır. (iii) Cinsiyet değişkeni göz önünde bulundurularak temalar altına kodlamalar yapılmış, daha sonra aralarında ilişki olabilecek kodların not alınan kategorileri oluşturup oluşturamayacağı incelenmiştir. Bazı kodlar not alınan kategoriler altında birleştirilmiş, bazı kodların birleşmesinden ise yeni kategoriler veya alt kategoriler oluşturulmuştur. (iv) Kız ve erkek öğrenciler arasında fark olup olmadığını görebilmek ve ortaya çıkan kategorilerin önem ve etki derecelerine yönelik çıkarımlarda, açıklamalarda bulunabilmek için kodlamalara yönelik frekanslar verilmiştir. Frekans verilerle nitel verilerin sayısallaştırılması, verilerin güvenilirliğini arttırmakta, yanlılığı azaltmakta ve karşılaştırma yapılabilmesine olanak sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Nitel verilere yönelik yapılan geçerlik (a) ve güvenilirlik (b) çalışmaları ise şu şekildedir: (a1) Araştırmada hem veri kaynaklarında hem de veri toplama araçlarında çeşitlemeye gidilmiştir. Problemin nedenlerinin ortaya konabilmesi için probleme taraf olabilecek seçilenlerin ve seçmenlerin görüşleri alınmıştır. (a2) Bir kız (seçilen) ve bir erkek (seçen) öğrenciden bulgulara yönelik katılımcı teyidi alınmıştır. (a3) Nitel veri toplama ve analiz süreci ayrıntılı açıklanmış, bulgularda kodlar, kategoriler ve temalar çizelgeler yoluyla sunulularak betimlenmiştir. (b1) Araştırmacı verilerin ilk kodlanmasının üzerinden dört ay geçtikten sonra verileri tekrar kodlamıştır. İkinci kodlamada birkaç yeni alt kategori eklenmiş ve uzun cümlelerle ifade edilen bazı kodlar sınırlı sayıda kelime ile ifade edilmiştir. (b2) Her temaya yönelik katılımcıların ifadeleri doğrudan alıntılar yoluyla sunulmuştur. (b3) Ulaşılan kod, kategori ve temaların tutarlığına yönelik, toplumsal cinsiyet konu alanında bir uzmanın görüşü alınmıştır. Uzman görüşü sonrasında mevcut kategorilere üç alt kategori eklenmiştir.

Bulgular

Araştırma sorularına yanıt aramaya yönelik bulgular beş alt başlık halinde aşağıda sunulmuştur.

1. Okullarda Demokratik Süreçlere Katılım Düzeylerine İlişkin Bulgular

Okullarda seçimle belirlenmesi gereken karar alma mekanizmalarının, seçimle belirlenme düzeyine ilişkin bilgilere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Demokratik Süreçlere Katılım Düzeyleri

Karar alma mekanizması türü	Seçimle (%)	Seçimsiz (%)
Sınıf Başkanı ve Sınıf Başkan Yardımcısı	78.1	21.9
Şube Öğrenci Temsilcisi	50.9	49.1
Okul Öğrenci Meclisi Başkanı	100	-

Ortaöğretim kurumlarındaki sınıf başkanı, başkan yardımcısı, şube öğrenci temsilcisi ve okul öğrenci meclisi başkanının belirlenmesinde demokratik süreçlerin işleyip işlemediğine bakıldığında; sınıf başkanı ve başkan yardımcısının belirlenmesinin %78,1'i seçim yoluyla yapılırken, %21,9'u öğretmen ya da müdür yardımcısının tayin etmesiyle ve sınıf arkadaşlarının önermesiyle gerçekleşmiştir. Şube öğrenci temsilcilerinin belirlenmesinin %50,9'u seçim yoluyla olurken, %49,1'i öğretmen belirlemesi, sınıf arkadaşlarının önermesi yoluyla yapılmıştır. Her iki durumda da seçim yapılmamasının en önemli nedeni öğrencilerin aday olma konusunda isteksiz davranmalarıdır. Sınıf başkanlarının belirlenmesi sürecinde sınıfların %18,9'unda ve şube temsilcilerinin belirlenmesi

sürecinde sınıfların %32'sinde aday olan öğrenci olmamıştır. Okul öğrenci meclisi başkanı ise, tüm okullarda seçim yoluyla belirlenmiştir.

2. Cinsiyete Göre; Karar Alma Mekanizmalarına Yönelik Adaylık Dağılımına İlişkin Bulgular

Cinsiyete göre öğrencilerin seçimlere aday olma oranlarına Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2. Cinsiyete Göre Seçimlere Aday Olma

Seçimler	Aday Öğrenciler					
	Kız		Erkek		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Sınıf Başkanı/Başkan Yardımcısı Seçimi	181	43.1	239	56.9	420	100
Şube Öğrenci Temsilcisi Seçimi	109	42.4	148	57.6	257	100
Okul Öğrenci Meclisi Başkanlığı Seçimi	77	45.6	92	54.4	169	100
Toplam	367	43.4	479	56.6	846	100

Tablo 2 incelendiğinde, sınıf başkanı ve sınıf başkan yardımcısı seçiminde aday olan öğrencilerin %43,1(181)'inin kız öğrencilerden, %56,9(239)'unun erkek öğrencilerden oluştuğu görülmektedir. Şube öğrenci temsilcisi seçiminde ise; aday olan öğrencilerin %42,4'ünü kız öğrenciler, %57,6'sını erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Okul Öğrenci Meclisi Başkanlığı Seçiminde aday olan öğrenciler şube öğrenci temsilcisi seçilen öğrencilerdir. Okul Öğrenci Meclisi Başkanlığı Seçimine aday olan öğrencilerin %45,6'sı kız öğrencilerden oluşurken, yüzde 54,4'ü erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Toplamda kız öğrencilerin seçimlere aday olma oranları %43,4 iken erkek öğrencilerde bu oran %56,6'dır. Bu bulgu sonucunda erkek öğrencilerin seçimlere aday olma konusunda kız öğrencilerden daha istekli oldukları belirlenmiştir.

3. Cinsiyete Göre; Karar Alma Mekanizmalarına Katılımın Dağılımına İlişkin Bulgular

Cinsiyete göre öğrencilerin karar alma mekanizmalarına katılım oranlarına Tablo 3'de yer verilmiştir.

Tablo 3. Cinsiyete Göre Karar Alma Mekanizmalarına Katılım

Karar Alma Mekanizmaları	Kız		Erkek		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Sınıf Başkanı	80	47.3	89	52.7	169	100
Sınıf Başkan Yardımcısı	70	42.2	96	57.8	166*	100
Şube Öğrenci Temsilcisi	77	45.6	92	54.4	169	100
Okul Öğrenci Meclisi Başkanı	2	20	8	80	10	100

*Üç şubede başkan yardımcılara ilişkin bilgiye ulaşılamamıştır.

Tablo 3 incelendiğinde, okul öğrenci meclisi başkanlığı dışındaki karar alma mekanizmalarına katılımı, erkek ve kız öğrenciler arasında derin bir uçurum olmamakla birlikte, erkek öğrencilerin sayısının kız öğrencilerin sayısından daha fazla olduğu görülmektedir. Okullardaki kız öğrencilerin sayıları (n=2457) erkek öğrencilerden (n=2074) fazla olmasına rağmen bu durum karar alma mekanizmalarına katılıma yansımamıştır.

Demokrasi eşitliği ön plana çıkararak bir sistem olmakla birlikte kız ve erkek öğrencilerin okul öğrenci meclisi başkanları temsillerinde bu eşitliğe rastlanamamıştır. Okullarda oranları %54,2 olan kız öğrencilerin, okul öğrenci meclisi başkanı olma oranları yalnızca %20'dir.

4. Seçilen Öğrencilerin Seçim Sürecinde Toplumsal Cinsiyetin Etkisine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 4. Seçilenlerin Seçim Sürecinde Toplumsal Cinsiyetin Etkisine İlişkin Görüşleri

Temalar ve Kategoriler	Seçilen Öğrenciler		
	Kız	Erkek	Toplam
	n	n	n
1. Başkan/Temsilci olma amacı			
Sınıfı yönetmek	6	5	11
Sınıf düzenini sağlamak	2	3	5
Sınıfı susturmak	2	3	5
Okula faydalı olmak	-	2	2
2. Başkanlık/Temsilcilik için sahip olduğu özellikler			
Liderlik	4	5	9
Özgüven	2	2	4
Etkili Hitabet	2	1	3
Girişimcilik	2	-	2
Sosyallik	2	-	2
Açık sözlülük	1	-	1
Çözüm odaklılık	1	-	1
Sorumluluk sahibi	1	-	1
Anlayışlı	1	-	1
Yardımsaver	1	-	1
Sessiz	1	-	1
Saygılı	1	-	1
Baskın	1	-	1
Öngörülü	-	1	1
Eleştirel	-	1	1
Kararlı	-	1	1
Disiplinli	-	1	1
Karizmatik	-	1	1
Sert	-	1	1
Cesur	-	1	1
Dürüst	-	1	1
Sabırlı	-	1	1
3. Başkanlığa/Temsilciliğe Aday Olmada Destek Verenler			
Kız ve erkek arkadaşlar	4	6	10
Kız arkadaşlar	5	-	5
Ebeveyn	1	1	2
Erkek arkadaşlar	-	1	1
4. Başkan/Temsilci Olmada Cinsiyetin Etkisi			
Etkisiz	6	9	15
Etkili	4	1	5
<i>Olumlu etkisi oldu</i>	2	1	3
<i>Olumsuz etkisi oldu</i>	2	-	2

Tablo 4. Devamı

Temalar ve Kategoriler	Seçilen Öğrenciler		
	Kız	Erkek	Toplam
	n	n	n
5. Başkanlıkta/Temsilcilikte karşılaşılan sorunlarda cinsiyetin etkisi			
Etkisiz	7	10	17
Etkili	3	-	3
<i>Olumsuz etkisi oldu</i>	3	-	3
6. Adaylık sürecinde yapılan propagandalar			
Propaganda yapmama	7	5	12
Vaatlerde bulunma	3	2	5
Kendini tanıtarak oy verenlerin güvenini alma	-	2	2
Samimi ilişkiler kurma	-	1	1
7. Kadınların karar alma mekanizmalarında yer almalarına yönelik düşünceler			
7.1. Alsınlar	8	6	14
7.1.1. Bazı özellikleri kadınlarla özdeşleştirenler	4	4	8
<i>Detaylı düşündükleri için başarılı olurlar</i>	3	4	7
<i>Geleceği düşünerek hareket ederler</i>	1	-	1
7.1.2. Eşitlikçi ve hak temelli yaklaşanlar	4	2	6
<i>Eşitlik olduğu için almalılar</i>	3	2	5
<i>Ataerkil düşünce yapısını yıkmak için</i>	1	-	1
7.2. Almasınlar	2	4	6
<i>Kadınlar siyaset yapamaz</i>	1	2	3
<i>Duygusal davranırlar</i>	1	1	1
<i>Akıl yürütme becerilerini kullanamazlar</i>	-	1	1

Öğrenciler sınıf başkanı/temsilcisi olma amaçlarını; sınıfı yönetmek, sınıf düzenini sağlamak, sınıfı susturmak ve okula faydalı olmak şeklinde belirtmişlerdir. Yalnızca iki erkek öğrencinin (okula faydalı olmak) söylemi demokratik değerlerle örtüşmektedir. Öğrencilerin başkan/temsilci olma amaçlarında cinsiyete göre belirgin bir farklılık görülmemektedir.

Hem kız hem de erkek öğrenciler liderlik, özgüven ve etkili hitabet becerilerinin bu görev için uygun olduğunu belirtmişlerdir. Girişimcilik, sosyallik, açık sözlülük, çözüm odaklılık, sorumluluk sahibi, anlayışlı, yardımsever, sessiz, saygılı ve baskın olmak yalnızca kız öğrenciler tarafından; öngörülü, eleştirel, kararlı, disiplinli, karizmatik, sert, cesur, dürüst ve sabırlı olmak ise yalnızca erkek öğrenciler tarafından belirtilen özellikler olmuştur. Bu bulgu kız ve erkek öğrencilerin kendi toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına yönelik özelliklere sahip olduklarını göstermektedir. Erkek öğrencilerden birinin bu konuya ilişkin söylemi şu şekildedir:

Dürüst, yüksek özgüvene sahip olmam ve sabırlı olmam. (e)

Öğrencilerin başkanlığa/temsilciliğe aday olmaları sürecinde onlara destek verenler incelendiğinde; öğrencilerin yarısı kız ve erkek arkadaşlarının, ikisi ise ebeveynlerinin desteğini aldıklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte beş kız öğrenciye yalnızca kız arkadaşları, bir erkek öğrenciye ise yalnızca erkek arkadaşları destek olmuşlardır. Bu bulgu öğrencilerin hemcinslerini destekleme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Adaylık sürecinde hemcinslerinin desteğini aldığını ifade eden öğrencinin söylemi şu şekildedir:

Sınıfta aday sayısı azdı. Ataerkil düşüncedeki erkekler başkan olmamı istemedi, kızlar istedi. (k)

Sınıf başkanı/şube temsilcisi olmada cinsiyetin etkisi incelendiğinde; öğrencilerin çoğunluğu, sınıf başkanı/şube temsilcisi olmalarında cinsiyetlerinin etkisi olmadığını belirtmişlerdir. İki kız öğrenci, diğer kız öğrenciler tarafından desteklendikleri için cinsiyetlerinin olumlu etkisi olduğunu ifade

etmiştir. Kız öğrencilerin hemcinslerini destekleme gerekçeleri kendilerini anlayabilecekleri bir sınıf başkanıyla çalışmak istemeleridir. Bir erkek öğrenci de kendisini çoğunlukla erkeklerin desteklediğini belirtmiş ve bu yönde olumlu etkisinin olduğunu ifade etmiştir. Cinsiyetlerinin olumsuz etkisi olduğunu belirtenler ise, yalnızca kız öğrencilerdir. Bir kız öğrenci bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

Cinsiyetimin olumsuz etkisi oldu. Bazı erkekler kavga edersek bizi destekleyecek kişi sen mi olacaksın diyerek bana oy vermediler. (k)

Yanıtlar doğrultusunda, öğrenciler arasında karşı cinsten olan kişilerin birbirlerini anlayamayacağına ve desteklemeyeceğine yönelik bir algının varlığından söz edilebilir.

Öğrencilerin sınıf başkanlığı/şube öğrenci temsilciliği yaparken karşılaştıkları sorunlarda cinsiyetlerinin etkisi olup olmadığı incelendiğinde; erkek öğrencilerin tamamı, kız öğrencilerin ise çoğunluğu cinsiyetlerinin etkisi olmadığını belirtmişlerdir. Bununla birlikte üç kız öğrenci karşılaştıkları sorunlarda cinsiyetlerinin olumsuz etkisi olduğunu ifade etmiş, bu durumun gerekçesini bir öğrenci şu sözlerle açıklamıştır:

Başkanlık yapmamda cinsiyetimin olumsuz etkisi olduğunu düşünüyorum. Bir kız bizim sorunlarımızı nasıl çözebilir gibi düşünceler çok fazla. İstedğim bir şeyi yerine getirmiyorlar. Sözümü, uyarıları önemsemiyorlar. Erkekler her zaman kızlara karşı rekabet içindeler ve çokça çatışma oluyor. (k)

Kız öğrenciler kendilerini çözüm odaklı değerlendirirken (bkz: Tablo 4) erkek öğrencilerin algılarında, erkeklerin problemlerinin çözümünde kadınların başarısız olacağına yönelik bir değerlendirme söz konusudur. Ayrıca toplumsal cinsiyet kalıp yargıları gereği itaat etmesi beklenen kızların, sözlerinin erkekler tarafından önemsenmemesi kız öğrenciler yetkin konumda bulunsalar dahi otoritelerinin dikkate alınmadığının göstergesidir.

“Adaylık sürecinde ne tür propaganda yaptınız?” sorusu yedi kız ve beş erkek öğrenci tarafından “propaganda yapmadım” şeklinde yanıtlanmıştır. Hem kız hem de erkek öğrenciler seçimlerde vaatlerde bulduklarını ifade etmişlerdir. İki erkek öğrenci kendini tanıtarak oy verenlerin güvenini aldığını ve bir erkek öğrenci samimi ilişkiler kurduğunu belirtmiştir. Bu bulgular, öğrencilerin çoğunun -özellikle kız öğrencilerin- propaganda yapmayarak seçimlere gereken önemi vermediklerini ve çoğunlukla demokratik propaganda yöntemlerini kullanmadıklarını göstermektedir.

Seçilen öğrencilerin kadınların karar alma mekanizmalarında yer almalarına yönelik düşünceleri değerlendirildiğinde, sekiz kız ve altı erkek öğrenci, kadınların karar alma mekanizmalarında yer almalarını ifade etmiştir. Ancak bu öğrencilerden sekizi bu isteklerini toplumsal cinsiyet kalıp yargılarıyla özdeşleştirerek (kadınların detaylı düşündüğü, geleceği düşünerek hareket ettikleri gibi) gerekçelendirmişlerdir. Dolayısıyla bu düşünceleri toplumsal cinsiyet eşitliğine dayanmamaktadır. Yalnızca altı öğrenci (4 kız, 2 erkek) eşitlikçi ve hak temelli yaklaşarak kadınların karar alma mekanizmalarında yer almalarını ifade etmişlerdir. Kendisi de hak temelli yaklaşımı benimseyen, seçilen bir öğrencinin söylemi şu şekildedir:

Kesinlikle olmalı. Başkan olmamın nedenlerinden biri de bu. Erkek yönetimi daimidir düşüncesini yıkmak için çünkü her bireyin hakkı vardır. Bu birey erkek veya kadın diye ayrılamaz birey hep bireydir. (k)

Altı öğrenci ise kadınların, duygusal oldukları, akıl yürütme becerilerini kullanamadıkları ve siyaset yapamayacakları düşünceleriyle karar alma mekanizmalarında yer almamaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu bulgunun en önemli noktası, bu görüşü ifade edenlerden ikisinin kendi çevrelerindeki karar alma mekanizmalarında yer alan kız öğrenciler olmasıdır. Bu öğrencilerden birinin görüşü şu şekildedir:

Kadınlar siyaset yapamaz. Bence kadınlar karar verirken gönlünü kullandıkları için akıl yürütmeyi pek kullanamazlar, duygusaldırlar. Ama bence bu siyaseti yapanın aklını kullanması gerekir. (k)

5. Seçen Öğrencilerin Seçim Sürecinde Toplumsal Cinsiyetin Etkisine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 5. Seçenlerin Seçim Sürecinde Toplumsal Cinsiyetin Etkisine İlişkin Görüşleri

Temalar ve Kategoriler	Seçen Öğrenciler		
	Kız	Erkek	Toplam
	n	n	n
1.Oy verilen kişinin cinsiyeti ve oy verme gerekçesi			
Erkek	5	9	14
<i>Liderlik becerilerine sahip olması</i>	2	2	4
<i>Mantıklı olması</i>	1	1	2
<i>Otoriter olması</i>	-	2	2
<i>Çözüm üretebilmesi</i>	-	2	2
<i>Sınıfa yararlı olması</i>	-	1	1
<i>Sınıfı susturması</i>	1	-	1
<i>Sabırlı olması</i>	1	-	1
<i>Güvenilir olması</i>	-	1	1
Kız	5	1	6
<i>Deneyimli olması</i>	2	-	2
<i>Öğretmenleriyle ilişkilerinin iyi olması</i>	-	1	1
<i>Güvenilir olması</i>	1	-	1
<i>Otoriter olması</i>	1	-	1
<i>Yakın arkadaş olması</i>	1	-	1
2.Verdiği oya adayların cinsiyetinin etkisi			
Etkisiz	8	7	15
Etkili	1	2	3
3.Kadınların karar alma mekanizmalarına katılımı konusundaki düşünceler			
3.1. Katılınsınlar	10	7	17
3.1.1. Eşitlikçi ve hak temelli yaklaşımlar	2	2	4
<i>Eşit oldukları için</i>	1	1	2
<i>Hakları olduğu için</i>	1	1	2
3.1.2. Bazı özellikleri kadınlarla özdeşleştirenler	3	2	5
<i>Düzenli oldukları için</i>	2	-	2
<i>Başarılı oldukları için</i>	1	-	1
<i>Hoşgörülü oldukları için</i>	-	1	1
<i>Narin oldukları için</i>	-	1	1
3.2. Belli ölçütler doğrultusunda katılınsınlar	-	1	1
<i>Duygularına dikkat etsinler</i>	-	1	1

Öğrencilere “Sınıf başkanlığında oyunuzu kime verdiniz? Neden bu kişiye verdiniz?” sorusu yöneltildiğinde; on dört öğrencinin (5 kız, 9 erkek) erkek öğrencilere, altı öğrencinin (5 kız, 1 erkek) ise kız öğrencilere verdiği görülmüştür. Bu bulgu, kız öğrencilerin oy vermede cinsiyet farkı gözetmezken, erkek öğrencilerin hemcinslerine oy verme eğilimi sergilediklerini göstermektedir. Öğrencilerin oylarını erkek adaylara verme gerekçeleri, liderlik becerilerine sahip olmaları, sınıfa yararlı olmaları, sınıfı susturmaları, güvenilir, mantıklı, sabırlı, otoriter olmaları ve sorunlara çözüm bulabilmeleri olarak ifade edilmiştir. Bazı öğrencilerin bu konudaki ifadeleri şu şekildedir:

Sınıfı susturduğu için. (k)

Mantıklı bir insan. (k)

Kendisinin kimlik ve kişiliği oturmuş, otoriter olduğundan sınıfı idare edebilecek düzeyde birisi. (e)

Oylarını kız adaylara verdiğini belirten öğrencilerin gerekçeleri ise; bu adayların deneyimli olması, öğretmenleriyle ilişkilerinin iyi olması, güvenilir, otoriter olmaları ve yakın arkadaş olmalarıdır. Bazı öğrencilerin bu konudaki ifadeleri şu şekildedir:

Hocalarla arası iyi. (e)

Bu iş için en uygun olduğumu düşündüm ve bu işi daha önceden yapmıştı. (k)

Yakın arkadaşım olduğu için. (k)

Öğrenciler; erkeklerin başkan olmasında, liderlik becerilerine sahip olmalarına, mantıklı ve baskıcı olmalarına önem verirken, kız öğrencilerin başkan olmasında deneyime ve iletişim becerisine önem vermişlerdir.

“Sınıf başkanı/şube öğrenci temsilcisi belirlenirken verdiğiniz oyda adayların cinsiyetleri etkili oldu mu?” sorusuna öğrencilerin çoğunluğu (n=15, k:8, e:7) “olmadığı” yanıtını vermişlerdir. İki erkek öğrenci “olduğu” yanıtını verirken, bir kız öğrenci ise düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Tabi ki de oldu. Geri düşünceleri alt etmek için hemcinsim olan kişiye verdim. (k)

Bu bulgudan hareketle; kız öğrencilerin hem cinslerine destek olarak ataerkil düşünce yapısını yıkmayı amaçladıkları söylenebilir.

Seçmenlere “Kadınların siyasette ve karar alma mekanizmalarında yer almaları konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusu sorulduğunda hepsi yer almaları yönünde görüş belirtmekte birlikte görüşlerini gerekçelendirmelerinde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını destekleyen ifadeler kullanmışlardır. Yalnızca dört öğrencinin (k:2, e:2) gerekçesinde eşitlikçi ve hak temelli bir yaklaşım söz konusu olmuştur.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmanın sonuçlarından biri, okullardaki sınıf başkanı/başkan yardımcısının belirlenmesinin yaklaşık beşte birinin; şube öğrenci temsilcisinin belirlenmesinin ise yaklaşık yarısının seçim olmadan yapılmasıdır. Bu durumun en önemli nedeni öğrencilerin aday olmada isteksiz davranmalarıdır. Sınıf başkanlığı seçimlerinin yaklaşık beşte birinde; şube temsilciliği seçimlerinin ise yaklaşık üçte birinde aday olan öğrenci olmamış, başkan, başkan yardımcısı ve şube öğrenci temsilcisi öğretmen ve müdür yardımcısı tarafından belirlenmiştir. Bu verilere dayalı olarak öğrencilerin kendi haklarına yönelik farkındalıklarının düşük olduğu söylenebilir. Öncelikle eğitimde, demokrasi eğitiminin istenen düzeye gelebilmesi için okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin demokrasi kültürünü içselleştirmeleri ve yaşam biçimi haline getirmeleri (Apple ve Beane, 2016; Gözübüyük-Tamer, 2011) daha sonra ise, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin, öğrencileri, demokratik süreçlere katılmaları konusunda teşvik etmeleri gerekmektedir. Demokrasi hiçbir çaba gösterilmeden kendiliğinden öğrenilebilen, kendi kendini gerçekleştiren bir mekanizma değildir (Kuş ve Çetin, 2014). Şube öğrenci temsilciliğinde daha az aday olmasının nedeni olarak, Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi kapsamında yer alan şube öğrenci temsilciliği seçimlerinin okullarda 2004 yılından itibaren uygulanmaya başlamış olması (TBMM, 2017b), bu seçimlerin uygulanması bilincinin tam olarak oluşmadığını düşündürmektedir. Ayrıca, okuldaki demokrasinin biçimsel bir demokrasi olarak algılanması, seçilen kişinin okulda alınan kararlarda etkili olmaması, sadece seçim prosedürünü gerçekleştirmek için temsilci oldukları şeklinde açıklanabilir. Bu bakımdan okullarda kararlar alınırken şube öğrenci temsilcilerinin ve okul öğrenci meclisi başkanının görüşlerine başvurulması, bu görevin öğrenciler tarafından tercih edilmesine katkı sağlayabilir. Şube öğrenci temsilciliğinin ve okul öğrenci meclisi başkanlığının önemi ve yetkilerinin öğrencilere açıklanması, aday olmaları konusunda öğrencilerin teşvik edilmesi önerilebilir. Ayrıca aday çıkmayan sınıflarda, öğretmenler ya da okul yönetimi bir kişiyi başkan olarak belirlemek yerine, belirli bir sıra dâhilinde (örneğin; sınıf listesi)

dönüşümlü başkanlık uygulaması yapabilir. Böylece, başkanlığı deneyimleyen öğrenciler başkan olmada daha istekli olabilirler.

Hem sınıf başkanı hem de şube öğrenci temsilcisi seçimlerinde; aday olan yaklaşık 10 öğrenciden dördünü kız öğrenciler oluşturmaktadır. Şubelerde, erkek öğrencilere göre daha fazla sayıya sahip olan kız öğrencilerin daha az sayıda aday olmalarının nedeni, liderlik becerilerine ilişkin düşük özgüvenleri olabilir. Araştırmalar, kız öğrencilerin duygusal ve zayıf olduklarına ilişkin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını içselleştirdiklerini (Acar-Erdol ve Gözütok, 2017) ve bu nedenle hiyerarşik kademelerde ilerleme kaydedemediklerini ortaya koymaktadır (Neale ve Özkanlı, 2010). Bu bakımdan kız öğrencilerin liderlik becerilerinde özgüven düzeylerini arttırmaya yönelik, toplumda saygı gören lider kadınların rol model olarak gösterilmesi önerilebilir.

Karar alma mekanizmalarına katılımında sınıf başkanlarının %47,3'ünü, sınıf başkan yardımcılarının %42,2'sini, kız öğrenciler oluşturmuştur. Ortaöğretim kurumlarındaki kız öğrenci sayıları erkek öğrencilerin sayılarından fazla olmakla birlikte karar alma mekanizmalarına katılımları daha azdır. Benzer şekilde Esen'in (2013) yaptığı araştırmada da sınıf başkanlığı/temsilciliği ve okul başkanlığı görevlerinin cinsiyet temelinde ayrıştığı görülmüştür. Yapılan araştırmalarda (Çuhadar, 2006; Gürbüz, 2006; Kuş ve Çetin, 2014) kız öğrencilerin demokrasiyi erkek öğrencilerden daha doğru algıladıkları tespit edilmekle birlikte, kız öğrencilerin karar alma mekanizmalarında yeterince yer almamalarında aile ve toplum hayatında kadınların kararların alınmasında söz sahibi olmayışlarının etkisi olduğu düşünülebilir. Bu araştırmanın sonuçlarından bir diğeri de karar alma mekanizmalarında temsil düzeyi arttıkça kız öğrencilerin sayılarının azaldığıdır. Kız öğrenciler, şube öğrenci temsilcilerinin %45,6'sını oluştururken, bu oran okul öğrenci meclisi başkanlığında yalnızca %20 düzeyindedir. Kız öğrencilerin temsil düzeyleri İl Başkanlığında daha da azalmıştır. 14. Dönem Türkiye Öğrenci Meclisi İl Başkanları Listesi incelendiğinde kız öğrenci oranının yüzde 14,8 olduğu görülmektedir. Türkiye Başkanlık Divanı'nda yer alan dört öğrenci erkektir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2017). Öğrencilerin seçme ve seçilmenin önemini kavramalarında etkili olan öğrenci meclislerinde (Gömleksiz ve Cüro, 2011) kız öğrencilerin düşük düzeyde yer almaları, toplum hayatının yarısını oluşturan kadınların gelecekte karar alma mekanizmalarında yetersiz temsillerine neden olabilir. Gelecekte bu durumun yaşanmaması için kız öğrencilerin karar alma mekanizmalarına katılımlarının teşvik edilmesi ve okul öğrenci meclisi başkanlığı seçiminde propaganda yapmak için cesaretlendirilmeleri önerilebilir.

Seçilen öğrencilerin seçim sürecinde toplumsal cinsiyetin etkisine yönelik görüşleri değerlendirildiğinde, öğrencilerin başkan ya da temsilci olma amaçlarında cinsiyete göre belirgin bir farklılık bulunmamakta, amaçları demokratik değerlerle örtüşmemekte, güç arzusu ile başkan olmak istedikleri görülmektedir. Oysa demokraside katılımcıların sergilemesi gereken davranışlar, haksız bulunduğu bir şeyi protesto etmek, sosyal sınıflar, cinsiyet, ırk, engel durumu gibi kalıp yargılara meydan okumak olmalıdır (Apple ve Beane, 2016). İki öğrenci dışındaki öğrencilerin başkan olma amaçlarında bu ideallere rastlanmamıştır. Bu sorunun çözümü için, okullarda adaylık sürecinde öğrencilerden 'motivasyon mektubu' yazmaları önerilebilir. Yazılan mektuplar öğrenciler tarafından oluşturulan bir komisyon tarafından değerlendirilip, demokratik amaçları bulunan öğrencilerin aday olması sağlanabilir.

Öğrencilerin başkanlık/temsilcilik için kendilerinde uygun buldukları özellikler, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları doğrultusundadır. Seçimlere aday olma sürecinde erkek öğrenciler daha çok her iki cinsiyetten arkadaşlarının desteğini alırken, kızlar en çok kız arkadaşlarının desteğini almışlardır. Bunun nedeni, erkek öğrencilerin, kendilerine yönelik problemlerin kızlar tarafından çözülemeyeceğine yönelik bir algıya sahip olmaları sonucunda, kız adayları desteklememeleridir. Bu sonuç kız öğrencilerin, erkeklere göre daha az oranda aday olmasının nedeni olabilir.

Hem başkan/temsilci olmada hem de bu görevi yaparken karşılaşılan sorunlarda cinsiyetlerinden dolayı olumsuzluk yaşayan yalnızca kız öğrencilerdir. Kızlar otorite konumunda olduklarında dahi erkek öğrenciler tarafından otoritelerinin benimsenmediği tespit edilmiştir. Özkanlı

ve White'ın (2009) üniversitelerdeki üst düzey yönetimde yer alan kişilerle yaptıkları araştırmada, erkeklerin yönetici konumuna yükselirken zorlukla karşılaşmadıkları, kadınların karşılaştıkları ortaya çıkmıştır. Bu iki araştırma değerlendirildiğinde, eğitimin farklı kademelerinde, farklı paydaşlarının (öğrenci, öğretmen, yönetici) karar alma mekanizmalarında benzer cinsiyet rejimini yaşadıkları görülmektedir.

Kız öğrenciler çoğunlukta olmak üzere öğrencilerin çoğu propaganda yapmayarak seçimlere gereken önemi vermemekte ve propaganda yapanlarsa, demokratik propaganda yöntemlerini kullanmamaktadırlar. Bu sonuç kız öğrencilerin başkan/temsilci olma oranlarının düşüklüğünü açıklayıcı bir sebep olabilir. Kız öğrencilerin propaganda yapmama oranlarının nedeni olarak, onların girişim almaktan çekinmeleri düşünülebilir. UNICEF (2003), okulda kız öğrencilerin davranışlarının kısıtlanması ve baskı altına alınması sonucu, onların, dikkatleri üzerlerine çekecek davranışlardan, karar alma süreçlerine katılmaktan, soru sormaktan ve tartışmalara katılmaktan kaçındıklarını belirtmiştir. Bu sorunun çözümüne yönelik, okullarda münazara etkinlikleri düzenlenerek, özellikle kız öğrenciler, kendi görüşlerini açıklamalarına ve farklı görüşlere açıklama getirmelerine yönelik cesaretlendirilmelidir.

Kadınların karar alma mekanizmalarına katılımları konusunda çoğu öğrenci toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına sahiptir. Seçilen kız öğrenciler arasında kadınların karar alma mekanizmalarına katılımları konusunda önemli farklılıklar söz konusudur. Karar alma mekanizmalarında yer alarak ataerkil yapıyı değiştirmeyi amaç edinenler olduğu gibi, karar alma mekanizmalarında yer almak için kadınları yetersiz görenler de söz konusudur. Seçilen kız öğrencilerin, kadınların karar alma mekanizmalarında başarılı olamayacaklarını düşünmelerinde yaşadıkları cinsiyet temelli sorunlar etkili olabilir. Kız çocuklarının karar alma süreçlerine katılımları, siyasetle ilişkileri çeşitli öğrenme süreçlerinde ödül ve ceza yöntemlerinin kullanılmasıyla zayıflatılmaktadır. Böyle ortamlarda kız çocukları siyasetin kendilerine göre olmadığı, 'erkek işi' olduğu düşüncesine kapılarak, bu düşüncelerini içselleştirebilirler (Ayata, 2011). Öğrencilerin içselleştirdikleri bu toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını yıkmak için, kadın haklarının sınırlı olduğu ülkelerde başarılı olan liderlerden Benazir Bhutto, Ingrid Gandhi gibi kadın siyasetçi örneklerine ve başarılarına derslerde yer verilmesi önerilebilir.

Seçen öğrencilerin seçim sürecinde toplumsal cinsiyetin etkisine yönelik görüşleri değerlendirildiğinde; kız öğrenciler oy kullanmada cinsiyetçi bir yaklaşım sergilemezken erkek öğrencilerin tamamına yakını hemcinslerini tercih etmektedirler ancak bu tercihleri konusunda farkındalığa sahip değildirler (oyunu erkek adaya veren erkek öğrenci sayısı: 9/10, verdiği oyda adayın cinsiyetinin etkisi olmadığını söyleyen erkek öğrenci sayısı: 7/9). Bu sonuç başkanlık/temsilcilikte kız öğrencilerin oranının düşük olmasını da açıklamaktadır. Arar'ın (2014) İsrail'de bir lisede yaptığı araştırmada hem erkeklerin ve hem de kızların erkek adayları destekledikleri görülmüştür. Bunun nedeni olarak, kızların oy vermede duygusal davranışları ve erkeklerin fiziksel görünüşlerini oy vermede bir kriter olarak değerlendirmeleri gösterilmiştir.

Öğrenciler erkeklerin başkan/temsilci olmasında lider, baskıcı, mantıklı vb. becerilere önem verirken, kız öğrencilerin başkan/temsilci olmasında deneyime ve iletişim becerisine önem vermektedirler. Seçen kız öğrenciler, hemcinslerine destek olarak, karar alma mekanizmalarında ataerkil düşünce yapısını yıkmayı amaçlamaktadırlar. Seçenler, kadınların karar alma mekanizmalarına katılımları noktasında seçilenlerden daha olumlu görünmekle birlikte, bu durumu temellendirmelerinde, hak ve eşitlik temelli yaklaşmamakta, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları doğrultusunda yaklaşmaktadırlar. Güven ve diğerlerinin (2013) araştırmalarında da 'Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi'nin yürütülmesinde yaşanan sorunlardan biri öğrencilerin ataerkil aile yapısını benimsemiş olmaları olarak ifade edilmiştir.

Bu araştırma; İç Anadolu Bölgesi'nde bir il merkezinde yer alan karma eğitim yapan devlet liselerinden toplanan verilerle sınırlıdır. Bu nedenle sonuçların tüm Türkiye'ye genellenmesi mümkün değildir. Gelecekte yapılacak araştırmalarda, uygun örneklem alma tekniği kullanılarak hem verilerin Türkiye çapında toplanması hem de araştırmaya özel liselerin de dahil edilmesi önerilebilir. Bu

araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise, karar alma mekanizmaları olarak; okulda öğrenci seşimleriyle belirlenen sınıf başkanlığı, sınıf başkan yardımcılığı, şube öğrenci temsilciliği ve okul öğrenci meclisi başkanlığının ele alınmasıdır. Yapılacak diğer araştırmalarda okuldaki tüm karara katılım süreçleri (öğretimsel kararlar, yönetimsel kararlar, sosyal kulüpler, öğrenci kurulları vb.) toplumsal cinsiyet açısından incelenebilir. Bu araştırmada okullarda karar alma mekanizmalarına katılma ve toplumsal cinsiyet ilişkisine odaklanılmakla birlikte, araştırma sonucunda okullarda seçim uygulamalarının demokratik ilkeler gözetilmeden yapıldığı, öğrencilerin aday olmada isteksiz olduğu ve başkan olma amaçlarının demokratik değerlerle örtüşmediği görülmüştür. Gelecek araştırmalarda, okullarda demokrasi uygulamalarında demokratik ilkelerin gözetilme durumunun incelenmesi önerilebilir.

Kaynakça

- Acar-Erdol, T. ve Gözütok, F. D. (2017). Ortaöğretim öğrencileri için toplumsal cinsiyet eşitliği öğretim programı ihtiyaç analizi: (Bir anadolu lisesi örneği). *Eğitim ve Bilim*, 42(190), 39-65.
- Alderson, P. (2000). School students' views on school councils and daily life at school. *Children & Society*, 14(2), 121-134.
- Amna, E., Ekström, M., Kerr, M. ve Stattin, H. (2009). Political socialization and human agency: The development of civic engagement from adolescence to adulthood. *Statsvetenskaplig Tidskrift*, 111(1), 27-40.
- Apple, M. W. ve Beane, J. A. (2016). *Demokratik okullar, güçlü eğitimden dersler* (M. Sarı, çev.). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Arar, K. (2014). Gender discourse in an Arab-Muslim high school in Israel: Ethnographic case study. *Journal of Educational Change*, 15(3), 281-301.
- Ayata, A. (2011). Siyaset ve katılım. Y. Ecevit ve N. Karkıner (Ed.), *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi içinde* (s. 65-83). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Baş-Collins, A. ve Yıldırım, A. (2000). Applying content analysis to qualitative data: Example from a case study on school-based instructional supervision. *Education and Science*, 25(117), 64-72.
- Bicer, B. (2007). *Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi ile öğrencilerde demokrasi kültürü kazanımlarının ortaöğretim öğretmenlerince değerlendirilmesine yönelik bir analiz (Kütahya örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Çakır, S. (2007). Feminizm: Ataerkil iktidarın eleştirisi. B. Örs (Ed.), *19. yüzyıldan 20. yüzyıla modern siyasal ideolojiler içinde* (s.415-475). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yay.
- Çukurçayır, M.A. (2006). *Siyasal katılma ve yerel demokrasi*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Ceylan Uyanık, S. (2009). *Ortaöğretim kurumlarında demokrasi eğitimi ve okul meclisleri uygulamalarına ilişkin öğrenci görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Combat, V. F. (2014). Women aspiring to administrative positions in Kenya Municipal Primary Schools. *International Journal of Educational Administration and Policy Studies*, 6(7), 119-130.
- Çimen, L. K. (2012). Bir faktör olarak eğitimin kadının aile içi kararlara katılımı üzerine etkisi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 1(2), 78-90.
- Çuhadar, A. (2006). *Üniversite öğretim elemanı ve öğrencilerinin demokrasi anlayışlarının siyasal toplumsallaşma bağlamında cinsiyet, bilim alanı, akademik aşama ve siyasal katılımçılık değişkenleri açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Dewey, J. (1996). *Demokrasi ve eğitim* (M. S. Otaran, çev.). İstanbul: Başarı Yayıncılık.
- Doğan, F. (2008). *Ankara ili ilköğretim okulları yönetici ve öğretmenlerinin Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi'ne ilişkin görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Doğanay, A., Çuhadar, A. ve Sarı, M. (2007). Öğretmen adaylarının siyasal katılımçılık düzeylerine çeşitli etmenlerin etkisinin demokratik vatandaşlık eğitimi bağlamında incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 50(50), 213-246.
- Dökmen, Z. Y. (2014). *Toplumsal cinsiyet/sosyal psikolojik açıklamalar*. Ankara: Remzi Kitapevi.
- Duffy, J., Warren, K. ve Walsh, M. (2001). Classroom interaction: Gender of teacher, gender of student and classroom subject. *Sex Roles*, 45(9-10), 579-593. doi:10.1023/A:1014892408105
- Emir, S. ve Kaya, Z. (2004). Demokrasi eğitimi ve okul meclislerine yönelik öğretmen görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(8), 69-89.
- Erbil, N. ve Pasinoğlu, T. (2004). Kadının ailede karar verme etkisi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 7(2), 1-11.

- Esen, Y. (2013). Eğitim süreçlerinde cinsiyet ayrımcılığı: Öğrencilik deneyimleri üzerinde yapılmış bir çözümleme. *International Online Journal of Educational Sciences*, 5(3), 757-782.
- Flanagan, C. (2003). Developmental roots of political engagement. *Political Science & Politics*, 36(2), 257-261.
- Flanagan, C. ve Levine, P. (2010). Civic engagement and the transition to adulthood. *The Future of Children*, 20, 1550-1558.
- Fuller, K. (2017). Women secondary head teachers in England: Where are they now? *Management in Education*, 31(2), 54-68.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji* (H. Özel ve C. Güzel, çev.). Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Gömleksiz, M. N., Kan, A. U. ve Cüro, E. (2010). İlköğretimde demokrasi eğitime bir örnek: Okul öğrenci meclisleri (Elâzığ ili örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 123-146.
- Gömleksiz, M. N.ve Cüro, E. (2011). Demokratik yurttaşlık eğitimi bağlamında okul öğrenci meclisleri. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(40), 61-79.
- Gözübüyük-Tamer, M. (2011). Okulların demokratik ve katılımcı öğrenim ortamlarına dönüştürülmesi (Demokratik okul yönetimi). *Milli Eğitim*, 192(Güz), 7-24.
- Gürbüz, G. (2006). İlköğretim 7. ve 8. sınıflarda Vatandaşlık Bilgisi Dersinde demokrasi eğitimi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Güven, M., Çam, B. ve Sever, D. (2013). Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi uygulamalarının ve kazanımlarının değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(46), 1-23.
- Kabugi, N. H. ve Tanui, E. K. (2014). The school prefects', responsibilities and academic work performance in public secondary schools in Nakuru District, Nakuru County, Kenya. *Educational Quest*, 5(1), 57-62.
- Kamara, M. (2017). Remote and invisible: The voices of female indigenous educational leaders in Northern Territory remote community schools in Australia. *Journal of Educational Administration and History*, 49(2), 128-143.
- Kıncal, R. Y. ve Uygun, S. (2006). "Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi" uygulamalarının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 171, 31-42.
- Kim, T., Flanagan, C. A. ve Pykett, A. A. (2015). Adolescents' civic commitments in stable and fledgling democracies: The role of family, school, and community. *Research in Human Development*, 12(1-2), 28-43.
- Kirlin, M. (2002). Civic skill building: The missing component in service learning? *Political Science and Politics*, 35(3), 571-575.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2008). *Toplumsal cinsiyet ulusal eylem planı 2008-2013*. <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/54296c50369dc32358ee2c4f/Ulusal%20Eylem%20Plan%C4%B1n%C4%B1%20g%C3%B6rmek%20i%C3%A7in%20t%C4%B1klay%C4%B1n%C4%B1z.pdf> adresinden erişildi.
- Kuş, Z. ve Çetin, T. (2014). İlköğretim öğrencilerinin demokrasi algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(2), 769-790.
- Liang, J. G. ve Peters-Hawkins, A. L. (2017). "I am more than what I look alike" Asian American Women in public school administration. *Educational Administration Quarterly*, 53(1), 40-69.
- Mager, U. ve Nowak, P. (2012). Effects of student participation in decision making at school. A systematic review and synthesis of empirical research. *Educational Research Review*, 7(1), 38-61.
- Marriott, M. A. (2004). Developing self-esteem through student council. *Principal Leadership*, 5(1), 40-41.
- Marsh, H. W. ve Kleitman, S. (2002). Extracurricular school activities: The good, the bad, and the nonlinear. *Harvard Educational Review*, 72(4), 464-511.

- Milli Eğitim Bakanlığı. (2017). 14. Dönem Türkiye Öğrenci Meclisi Çalışmaları. <http://ttkb.meb.gov.tr/www/14-donem-turkiye-ogrenci-meclisi-calismalari/icerik/295> adresinden erişildi.
- Mnubi, G. M. (2017). Improving the quality of basic education through the use of gender-sensitive student councils: Experience of six selected districts in Tanzania. *Journal of Learning for Development*, 4(2), 161-168.
- Mpofu, E. (2003) Enhancing social acceptance of early adolescents with physical disabilities: Effects of role salience, peer interaction, and academic support interventions, *International Journal of Disability, Development and Education*, 50(4), 435-454.
- Neale, J. ve Özkanlı, O. (2010). Organizational barriers for women in senior management: A comparison of Turkish and New Zealand universities. *Gender and Education*, 22(5), 547-563.
- Nichols, J. D. ve Nichols, G. W. (2014). Perceptions of school leaders: Exploring school climate data based on principal gender and student achievement. *Advancing Women in Leadership*, 34, 28-37.
- Niemi, R. G. ve Junn, J. (2005). *Civic education: What makes students learn*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Özcan, E.G. ve Şeren, M. (2014). Ortaöğretim okullarındaki öğrencilerin okul yönetiminin karar verme sürecine katılımları (Beypazarı örneği). *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 4(2), 111-126.
- Özdemir, H. (2009). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerine demokrasi kültürü kazandırmada Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi'nin katkısı (Kütahya ili örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya
- Özkanlı, Ö. ve White, K. (2009). Gender and leadership in Turkish and Australian Universities. *Equal Opportunities International*, 28(4), 324-335.
- Parker, K. ve Leithwood, K. (2000). School councils' influence on school and classroom practice. *Peabody Journal of Education*, 75(4), 37-65.
- Phillips, A. (2015). *Demokrasinin Cinsiyeti* (A. Türker, çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Print, M. (2007). Citizenship education and youth participation in democracy. *British Journal of Educational Studies*, 55(3), 325-346.
- Saha, L. J. ve Print, M. (2010). Student school elections and political engagement: A cradle of democracy? *International Journal of Educational Research*, 49(1), 22-32.
- Saha, L., Print, M. ve Edwards, K. (2005). *Youth political engagement and voting. Report 2*. http://www.aec.gov.au/About_AEC/Publications/youth_study/youth_study_2/youth_electoral_study_02.pdf adresinden erişildi.
- Soule, S. (2001). *Will they engage? Political knowledge, participation and attitudes of generation X and Y*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED457122.pdf> adresinden erişildi.
- Syvertsen, A. K., Wray-Lake, L., Flanagan, C. A., Osgood, D. W. ve Briddell, L. (2011). Thirty-year trends in US adolescents' civic engagement: A story of changing participation and educational differences. *Journal of Research on Adolescence*, 21(3), 586-594.
- TBMM. (2017a). *Türkiye Büyük Millet Meclisi Milletvekili Dağılımı*. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim adresinden erişildi.
- TBMM. (2017b). *Türkiye Öğrenci Meclisi*. https://www.tbmm.gov.tr/kultursanat/tom_yonerge.htm adresinden erişildi.
- Tezgel, R. (2006). *Demokrasi eğitimi ve okul meclisleri*. Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.
- Torney-Purta, J. (2002a). The school's role in developing civic engagement: A study of adolescents in twenty-eight countries. *Applied Developmental Science*, 5(4), 203-212.
- Torney-Purta, J. T. (2002b). What adolescents know about citizenship and democracy. *Educational Leadership*, 59(4), 1-8.

- Torney-Purta, J., Lehman, R., Oswald, H. ve Schulz, W. (2001). *Citizenship and education in twenty-eight countries: Civic knowledge and engagement at age fourteen*. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED452116.pdf> adresinden erişildi.
- TÜİK. (2016). *İstatistiklerde kadın, 2015*. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21519> adresinden erişildi.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık. (2017). *Kabine Üyeleri*. https://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_Cabinet.aspx adresinden erişildi.
- UNICEF. (2003). *Eğitimin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi, Türkiye 2003*. http://www.unicef.org/turkey/gr/_ge21.html adresinden erişildi.
- Verba, S., Schlozman, K. L. ve Brady, H. E. (1995). *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=YFiCO5f0BKAC&oi=fnd&pg=PA1&dq=Voice+and+equality:+Civic+voluntarism+in+American+politics.&ots=MgA-LYVpH8&sig=F14-p2Vy0nvCDILYopJZ68gFDPg&redir_esc=y#v=onepage&q=Voice%20and%20equality%3A%20Civic%20voluntarism%20in%20American%20politics.&f=false adresinden erişildi.
- Veuglers, W. ve Kat, E. D. (2003). *Moral and Democratic Education in Public Primary Schools*. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED479166.pdf> adresinden erişildi.
- WEF. (2016). *The Global Gender Gap Report 2016*. http://www3.weforum.org/docs/GGGR16/WEF_Global_Gender_Gap_Report_2016.pdf adresinden erişildi.
- Weiner, J. M. ve Burton, L. J. (2016). The double bind for women: Exploring the gendered nature of turnaround leadership in a Principal Preparation Program. *Harvard Educational Review*, 86(3), 339-365.
- Yanıklar, C. ve Elyıldırım, Ü. Y. (2004). *Demokrasi eğitimi ve uygulamalar*. <https://bianet.org/cocuk/cocuk/49907-demokrasi-egitimi-ve-uygulamalar> adresinden erişildi.
- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı. (2017). *Siyasi partiler ve tüzükler*. <https://www.yargitaycb.gov.tr/sayfa/siyasi-partiler-ve-tuzukler/1093> adresinden erişildi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.